

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024



No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati



74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982



Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.



MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамадаминовна	129



Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarining faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	



Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахарава	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdama Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	



O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	



Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	



TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI FOND BOZORIDA AKSIYALAR NARXINI BARQARORLIGINI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI

M. Yuldosheva

Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash bo'yicha "Progressiv raqobat konsepsiyasi" taklif etilgan.

Kalit so'zlar: raqobat, fond bozori, progressiv raqobat, konsepsiya, konsentratsiya, indeks.

Abstract: In this article, the theoretical foundations of the concepts of interbank competition and competitiveness between commercial banks are studied. In addition, a system for determining the most important elements of competitiveness and the optimal state of interbank competition is proposed.

Key words: competition, stock market, progressive competition, concept, concentration, index.

Аннотация: В данной статье предлагается "Концепция прогрессивной конкуренции", призванная обеспечить стабильность цен акций на фондовом рынке путем развития конкуренции между коммерческими банками.

Ключевые слова: конкуренция, фондовый рынок, прогрессивная конкуренция, концепция, концентрация, индекс.

KIRISH

Respublikamizda olib borilayotgan islohotlar asosida bank tizimimizda ko'plab ishlar olib borilmoqda. Ayniqsa so'nggi yillarda texnologiyaning yuksalishi bank mijozlarining umidlarini qanday o'zgartirishga olib kelayotganini ko'rdik. Bugungi raqamli bank mahsulotlari, ilovalar va veb-saytlarni ekotizim sifatida ko'radi, shuning uchun mijozlar turli xil muqobil xizmatlarni taqdim etish imkoniyatlaridan bahramand bo'lishga tayyor va banklar bu umidlarni qondirishi va tegishli mahsulotlar va moliyaviy xizmatlarni taklif qilishi zarur. Dunyo doimo o'zgarib bormoqda, farqi shundaki, pandemiya tufayli o'zgarish tezligi bir necha barobar oshdi. Mijozlarning xatti-harakati banklarning onlayn xizmatini tezlashtirdi rivojlanish yillari uchun reklama xarajatlarini kamaytirdi. Bu tezlashuv davlat va xususiy kompaniyalar raqamli xizmatlarni yaratish va modernizatsiya qilish doirasida moliya institutlari iste'mol qilishi va foydalanishi mumkin bo'lgan yetarli miqdordagi xizmatlarni taqdim etadi. Tijorat banklari o'rtasidagi raqamli texnologiyalar bilan xizmat ko'rsatishini oshishi ularning raqobat bozorida faoliyatiga keskin ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa banklarning barcha operatsiyalarida raqamli texnologiyalarni keng jalb etish, yangi mijoz konsepsiyasini yaratish zarurligini belgilab bermoqda. Banklar tomonidan xizmat sifatini oshirish orqali ularning daromad kelish manbayini rivojlantirishda respublikamizda banklar tomonidan xizmat ko'rsatish juda past bo'lgan fond bozorida faoliyatini rivojlantirish masalasi bugungi kunning muhim muammolaridan biri hisoblanadi.

Tijorat banklari tomonidan fond bozorida emitent sifatida ishtirok etayotgan banklar soni sanoqli bo'lib, bugungi kunga kelib "2022-yilda O'zbekiston fond birjasida 4,8 trillion so'mlik qimmatli qog'ozlar bilan 80,7 mingta bitim amalga oshirildi"¹.

Ma'lumki, "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Prezident farmonining ijrosini ta'minlash maqsadida, bank sohasida o'rta muddatli islohotlarning asosiy yo'nalishlari sifatida mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar, kreditlash mexanizmlari va biznes jarayonlarini avtomatlashtirish orqali xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash va kengaytirish belgilangan².

1 <https://daryo.uz/k/2023/01/12/ozbekiston-fond-bozori-2022-yilni-iposiz-yakunladi-bozordagi-umumiy-vaziyat-qanday/?ysclid=ljw-pueou7g596193558>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi 2020-yil 12-maydagi PF–5992-sonli Farmoni.

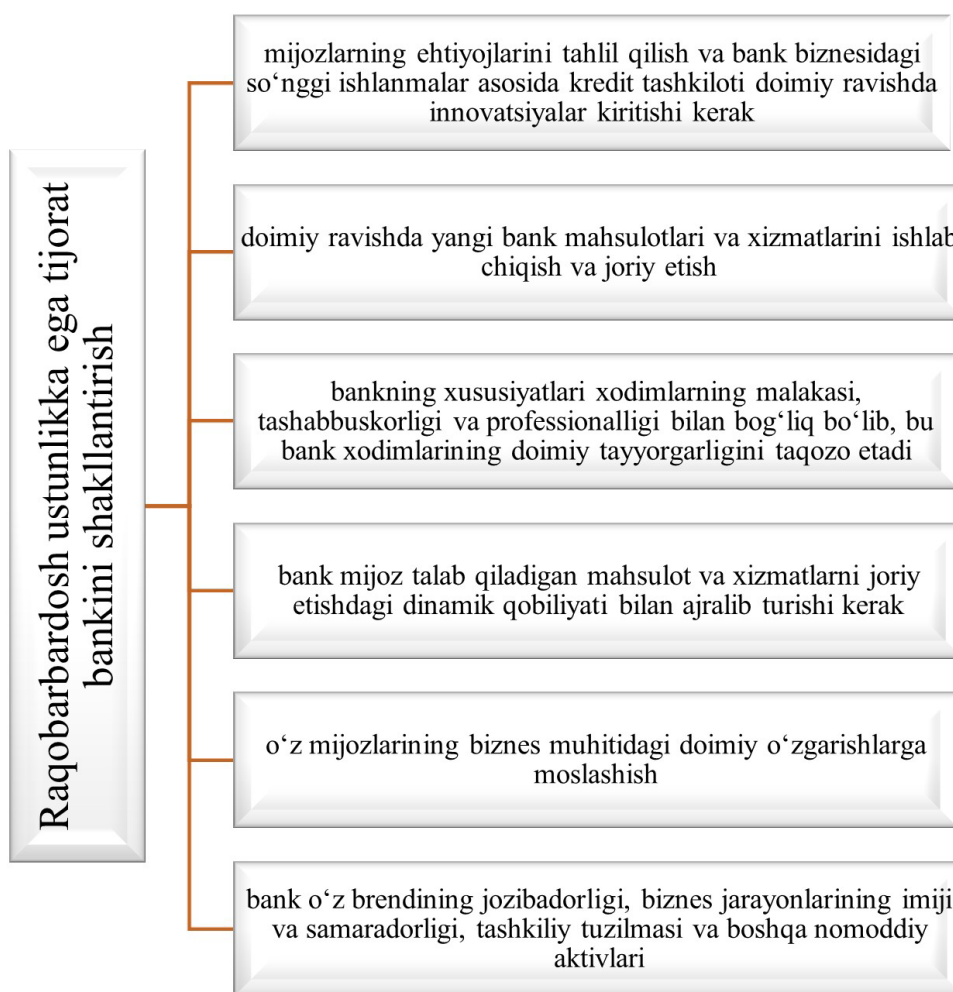


So'nggi 15-yil ichida Internet va mobil qurilmalar bank sektorini o'zgartirdi. Texnologiyalar uzoq vaqtdan beri moliya sektori rivojlanishining ajralmas qismiga aylangan va bank tuzilmalari tomonidan ularga bo'lgan munosabat asta-sekin o'zgarib bormoqda. Bir necha yil oldin bankning o'zi uchun ma'lum bir xizmatning afzalliklari masalasi birinchi o'ringa chiqdi. Bugungi kunda banklar va texnologiya kompaniyalari o'rtasidagi chegaralar o'zgarganda va aksariyat raqamli xizmatlarning funksionalligi tobora bir xil bo'lib borayotganida, mijoz uchun qiymat masalasi birinchi o'ringa chiqadi. Biroq bu sohada moliyaviy institutlar uchun harakat qilish kerak bo'lgan narsa bor.

O'tmishda texnologiyani joriy etishning uzoq davri bor, bunda mijozning yangi xizmatga moslashishi qanchalik oson va tezroq bo'lsa, shunchalik yuqori sodiqlikka ishonishingiz mumkin. Binobarin "2035-yilga borib, barcha tranzaksiyalarning 90 foizi onlayn xizmatlardan foydalangan holda amalga oshiriladi, mablag'larning 30 foizigacha onlayn xizmatlar orqali amalga oshirilishi prognoz qilinmoqda"³. Demak, tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlanishi keyingi yillar o'zgarishlariga qaraydigan bo'lsak, bu yangi texnologiyalarni kirib kelishi va yangi bank mahsulotlarini keng qo'llash orqali amalga oshirish lozimligini belgilaydi. Bu esa banklarning turli operatsiyalarda ishtirokini kengaytirish va investorlar e'tibor qaratadigan eng muhim ko'rsatkichi banklarning aksiyalari narxini o'zgarishini ijobiy holatda bo'lishini ta'minlash yotadi.

ADABIYOTLARGA SHARH

Ushbu soha bo'yicha olib borilgan ko'plab tadqiqotlarda tijorat banklarini raqobat bozorida ustunligini ta'minlash orqali ularning fond bozoridagi ishtirokini kengaytirishda inobatga olinishi lozim bo'lgan ko'plab xususiyatlarni keltirib o'tadilar. Jumladan, raqobatbardosh ustunlikka ega tijorat bankini shakllantirish, amalga oshirish va qo'llab-quvvatlash uchun ma'lum shartlar talab qilinadi. Bunda quyidagi shartlar mavjud bo'lishi lozim deb hisoblashadi:



1-rasm: Tijorat banklarini raqobatbardoshligini ta'minlash yo'llari⁴

³ https://forbes.kz/process/technologies/tsifrovizatsiya_soglyadkoy_1568631121?

⁴ <https://www.educba.com/digital-marketing-manager/>



Bugungi kunda, tijorat banklari faoliyatida qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini oshirishi ularning ushbu bozorda qaysi yo'nalish orqali kirib borishi bilan bog'liq. Shuning uchun raqamli bank faoliyatini rivojlanib borishi bu jarayonlarni yangi texnologiyalar orqali amalga oshirish muhimligini belgilab bermoqda. "Moliyaviy beqarorlik sharoitida bank innovatsiyalarini joriy etish, banklarning axborot resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlarini oshirish, yangi bank texnologiyalari va mahsulotlarini ishlab chiqish, ularning bozordagi raqobatbardosh mavqeyini va mijozlar ishonchini saqlab qolish bo'yicha yo'nalishlar taklif etilmoqda"⁵.

Tijorat banklari oldida turgan muhim muammolardan biri bu bozorni yaxshi o'rganish asosida raqobatbardoshligini ta'minlash hisoblanadi. Bozorni o'rganishda marketing faoliyatini rivojlantirish har bir bank boshqaruvchisining birinchi sifatli vazifasi hisoblanadi. Hozirgi kunda banklar faoliyatida raqamli marketing tushunchasidan keng foydalanish orqali banklarning bozordagi faoliyati rivojlanib bormoqda. Fond bozoridagi tijorat banklarini raqamli marketing faoliyatini qo'llashda, ularning muhim turi kontent marketingdan foydalanish orqali fond bozoridagi mavqeyini oshirish keng qo'llanilmoqda. "Kontent marketingi strategiyasi – Media marketing bilan bog'liq ortib borayotgan xarajatlar, mahsulot yoki xizmatlar toifalari o'rtasidagi raqobatning kuchayishi, iqtisodiy inqiroz tendensiyalari bilan kompaniyalar o'z mahsulotlarini sotishning muqobil usullarini qidirmoqdalar – Kontent marketingi strategiyasining afzalliklari, albatta, yo'lni boshqaradi. Kontent marketingi strategiyasini sotuvchilar tomonidan afzal ko'rilishining bir qancha sabablari bor – biri iqtisodiy jihatdan samarali, ikkinchisi esa istalgan joydan kontentga kirishni osonlashtiradigan internet va mobil telefonlarning tobora ortib borayotgani"⁶. Tadqiqotchilar fikricha marketingni ushbu turidan keng foydalanish tijorat banklarini fond bozoridagi ishtirokini kengaytirishga yordam beradi deb hisoblaydilar.

Jahon tajribasi ko'rsatishicha, iqtisodiy taraqqiyot jarayoni qimmatli qog'ozlar bozorida bankdan tashqari moliya institutlari qatnashuvi ulushining ortib borishiga olib kelmoqda, buning natijasida tijorat banklari ulushi kamayib bormoqda (qimmatli qog'ozlar bozori subyektlari o'rtasida raqobatchilik mavjud bo'lgan vaqtda).

Bugungi kunda "XIFlar, depozitariy, brokerlik idoralari, trast kompaniyalari, hisob-kitob kliring palatalari kabi moliya institutlari qimmatbaho qog'ozlar bozoridagi tijorat banklarning raqobatchilari va sheriklaridir. Ularning har biri muayyan vazifani bajaradi. Tijorat banklari esa o'zining universalligi, kapital, axborot, malakali kadrlar to'planganligi, shuningdek, qonuniy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi tufayli qimmatbaho qog'ozlar bozoridagi barcha turdagi xizmatlarni ko'rsatishga qurbi yetadi"⁷.

Milliy bozorda samarali raqobatlashish uchun tijorat banklariga ichki yoki tashqi har qanday yangi imkoniyatlarga tezda moslashish imkonini beruvchi API-ni qo'llab-quvvatlaydigan platforma kerak bo'ladi. "Bulutli tizimlar endi talab ortishi yoki kamayishi bilan resurslarni tez qo'shish va kamaytirish orqali mahsulotlarni ishlab chiqish va sinovdan o'tkazishni ancha osonlashtiradi"⁸.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, bank tashkilotining raqobatbardosh barqarorligi "moliyaviy bozorda IT taraqqiyotini kuzatib borish va tez o'zgaruvchan texnologik muhitga tezda moslashish imkonini beradigan zarur raqamli vositalarni joriy etishni talab qiladi. Raqobatbardosh bo'lish uchun banklar boshqa moliyaviy institutlardan ajralib turishi va maqsadli auditoriyaga jozibador imtiyozlarni taklif qilishi kerak"⁹.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga muvofiq tijorat banklariga qimmatli qog'ozlar aksiyalari, obligatsiyalar, depozit va jamg'arma sertifikatlari, Veksellar, shuningdek, hosila qimmatli qog'ozlar (fyucherslar va opsiyonlar) kabi turlarini chiqarishga ruxsat berilgan. Muayyan moliyaviy vosita uning emitent uchun ham, xaridor uchun ham qulay va foydaligi hisobga olingan holda tanlab olinadi. Bank qimmatli qog'ozining nobank muassasi tomonidan chiqarilgan qog'ozdan farqi shuki, tijorat banki faoliyatining davlat organlari tomonidan nisbatan to'liqroq tartibga solinishidan iborat. Tijorat banki o'z faoliyatida unga balans likvidligi va kapitalning yetarlilik darajasini pasaytirishga yo'l qo'ymaydigan bir qancha majburiy normativlarga amal qiladi.

Aynan tijorat banklari faoliyatini ushbu bozorda rivojlantirish muhim hisoblanadi. "Fond bozori moliya-bank tizimini barqarorligini ta'minlash mamlakatimiz iqtisodiyotiga investitsiya resurslarini jalb qilish va tijorat banklarimiz uchun daromad manbayini yaratish tizimini yanada takomillashtirish hamda xalqaro fond bozoriga integratsiyalashuvini amalga oshirishda dolzarbligi bilan ajralib turadi"¹⁰. Bundan tashqari tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni yanada rivojlantirishda ham ushbu bozor muhim strategik obyekt sifatida qaraladi. Shuning uchun tijorat banklarini raqobat bozoridagi faoliyatini rivojlantirishda muhim konsepsiya yaratish zarurligini belgilab beradi. Banklar faoliyatini raqobat bozoridagi o'z mavqeyini mustahkamlashga yordam beruvchi "Progressiv

5 <https://www.educba.com/digital-marketing-manager/>

6 <https://www.educba.com/content-marketing/?source=leftnav>

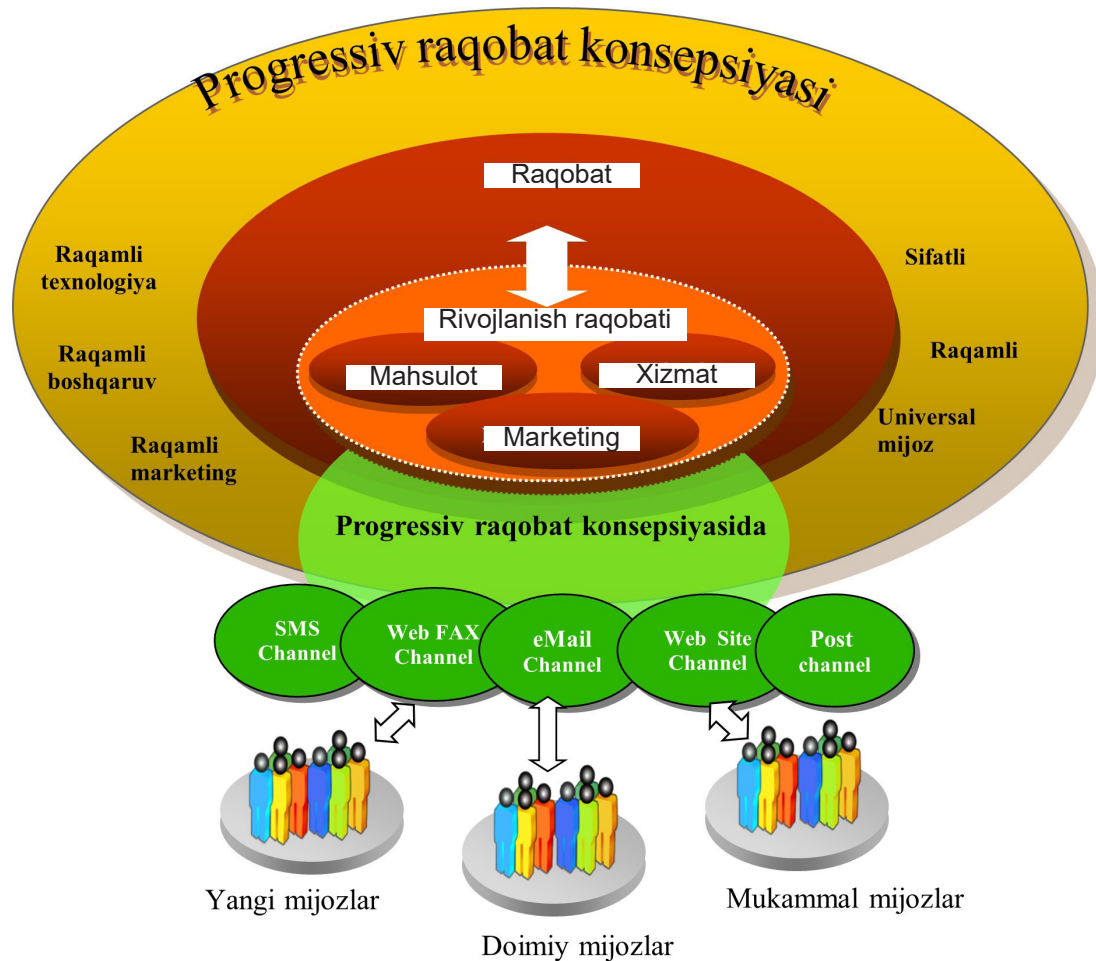
7 <https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/9234-2020-12-30-06-45-47?ysclid=lxw-pimx34870380981>

8 <https://www.pwc.com/us/en/industries/banking-capital-markets/library/digital-banking-consumer-survey.html>

9 <https://marklog.ru/obzor-novejshih-instrumentov-prodvizheniya-bankovskih-uslug-v-uslovijah-usileniya-vlijaniya-cifrovizacii/>

10 <https://www.uzse.uz/boards/410?locale=uz>

raqobat konsepsiyasi” taklif etiladi. Ushbu konsepsiyaning mohiyati shundan iboratki tijorat banklarini raqobat bozorida barcha ko’rsatkichlar bo’yicha ustunlikka erishish orqali turli operatsiyalarni yangi texnologiyalar asosida amalga oshirish sifatida qaraladi. Ushbu konsepsiyani amalga oshirish mexanizmi quyidagicha:



2-rasm: Progressiv raqobat konsepsiyasini amalga oshirish mexanizmi¹¹

Progressiv raqobat konsepsiya orqali bank aksiyalari narxi barqarorligini ta’minlashda asosiy omillar ularning mijozlari hisoblanadi. Agar yangi mijozlar (YAM), doimiy mijozlar (DM) hamda mukammal mijozlarni (MM) deb belgilab olsak, u holda quyidagi holatlarni ko’rish mumkin bo’ladi.

1. Agar $YAM/DM \geq 1$ bo’lsa, bank raqobat bozorida ustunligi ortib borayotgani hamda uning ikkilamchi bozorda aksiyalar narxini o’zgarishi bilan bog’lash mumkin.
2. Agar $YAM/DM < 1$ bo’lsa, u holda bank olib borayotgan strategik maqsadlari o’zini oqlamayotgani hamda mijozlarning bank taqdim etayotgan raqamli mahsulotlariga ishonchi pastligidan dalolat beradi.

Mukammal mijoz bu bank bilan bevosita 10-yildan ortiq mijoz sifatida hamkorlik qilayotgan yuridik va jismoniy shaxslar tushuniladi. Proressiv raqobat konsepsiyasida mijozlarni universal mijozga aylantirish uchun quyidagi tenglikka erishish zarur bo’ladi, ya’ni $YAM/DM \geq 1$ va $MM/DM \geq 1$.

Taklif etilayotgan “Progressiv raqobat konsepsiyasi” bu bank faoliyatini tubdan o’zgarishiga, raqobat bozorida “yashash uchun kurashish” motivatsiyasini yuqori cho’qqiga chiqarishga olib keladi. Agar tijorat banklari ushbu raqobat bozorida o’z o’rnini saqlab qololmasa, uning keyingi faoliyati ham ishonchli rivojlanmaydi. Ushbu raqobat bozorida bank o’z faoliyatini olib borishda quyidagilarni amalga oshirish zarur deb hisoblaymiz:

- banklar bozor uchun o’z mahsulotlarini bosqichma-bosqich raqamlashtirish va yangi bank mahsulotlarini taqdim etish zarur;
- taklif etilayotgan yangi bank mahsulotlari mijoz talabiga mos bo’lgan va uni amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch kelmasliklari kerak;

11 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.



- bank mijoz uchun xizmat qilish sifatini eng mukammal nuqtasiga yetkazishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bunda bank “mijoz-xizmat-mijoz” konsepsiyasiga amal qilishi zarur;
- taklif etilayotgan yangi bank mahsulotini ishlab chiqarishdan oldin mijozlar talabini yangi raqamli marketing tamoyillari asosida chuqur tahlil qilgan holda amalga oshirish lozim;
- bank mijozlarga yangi mahsulotni taqdim etish yoki yetkazishda barcha raqamli vositalardan keng foydalanish talab etiladi;
- mijozlar tomonidan ushbu xizmatdan foydalanish uchun talab etilayotgan raqamli vositalarni keng foydalanish imkoniyatlarini ochib berish;
- bank ushbu bozor tamoyilini rivojlantirishda “raqamli texnologiya-raqamli boshqaruv-raqamli marketing-sifatli xizmat-raqamli mahsulot-universal mijoz” konsepsiyasidan foydalanish maqsadga muvofiq;
- banklar ushbu bozor segmentatsiyasida barcha aksiyalardan keng foydalanish zarur hisoblanadi. Bunda asosiy e’tibor eng ommaviy bank operatsiyalaridan tashqari banklar qimmatli qog’ozlar bozoriga ham alohida qarash zarur bo’ladi;
- tijorat banklarini “progressiv raqobat” bozorida ustunligini belgilab beruvchi muhim omili bu ularning ikkilamchi bozordagi aksiyalar narxini o’zgarishiga ham bog’liq bo’ladi. Bu esa ularning ushbu bozordagi faoliyatini yanada rivojlantirish zaruratini belgilaydi;
- tijorat banklarini ikkilamchi bozorda aksiyalar narxini barqarorligini ta’minlashda ularning “progressiv raqobat” bozorida ustunligini ta’minlash bilan bevosita to’g’ridan to’g’ri bog’lanishga ega.

“Progressiv raqobat konsepsiyasi” ning eng muhim elementi bu bevosita raqamli marketing faoliyati hisoblanadi. “Raqamli marketing internet-marketingdan tashqari, shu jumladan, Internetdan foydalanishni talab qilmaydigan kanallarni ham qamrab oladi. U mobil telefonlar (SMS va MMS), ijtimoiy media marketingi, display reklamas, qidiruv tizimi marketingi va raqamli medianing boshqa ko’plab shakllarini o’z ichiga oladi”¹².

Tijorat banklarida onlayn aloqa texnikasi, jumladan, qidiruv tizimi marketingi, ijtimoiy media marketingi, onlayn reklama, elektron pochta marketingi va boshqa veb-saytlar bilan hamkorlik kelishuvlari asosida amalga oshiriladi. Ushbu usullar yangi mijozlarni jalb qilish va E-CRM orqali mijozlar bilan munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradigan mavjud mijozlarga xizmatlar ko’rsatish maqsadlarini qo’llab-quvvatlash uchun ishlatiladi. Biroq raqamli marketing muvaffaqiyatli bo’lishi uchun ushbu usullarni ko’p kanalli marketing kommunikatsiyalarining bir qismi sifatida bosma, televideniye va to’g’ridan to’g’ri pochta kabi an’anaviy ommaviy axborot vositalari bilan integratsiya qilish zarurati mavjud.

“Onlayn kanallar, shuningdek, sotishdan oldin sotishgacha bo’lgan barcha xarid jarayonini qo’llab-quvvatlash va mijozlar bilan munosabatlarni yanada rivojlantirish uchun boshqarilishi mumkin”¹³.

Yuqorida ta’kidlab o’tganimizdek tijorat banklarini progressiv raqobat bozordagi faoliyatini poydevori mijozlar bilan bog’liq. Banklarning mijozlarga xizmat ko’rsatish jarayonida “Progressiv raqobat konsepsiyasi”da quyidagilarga e’tibor qaratish zarurligini belgilab beradi¹⁴.

- mijozlar banklarga o’zlariga nima kerakligini tushunishlari kerak – mijoz nimani xohlashini bilishingizga ishonch hosil qiling va bu ehtiyojlarni boshidan qondiring;
- mijozlar bank bilan muloqot qilish uchun turli xil muqobil variantlarni talab qiladilar – mijozlar banklardan o’zlari afzal ko’rgan kanal orqali muloqot qilishlarini kutishadi;
- mijozlar bankning bir zumda javob berishini xohlashadi – banklar o’z mijozlariga tezda javob berishlari kerak;
- mijozlarga sifatli mijozlar tajribasi kerak – mijozlar bilan munosabatlarni rivojlantirish ularning talablaridan oshib ketish qobiliyatini yaxshilaydi va ularni sodiq (universal) mijozlarga aylantiradi;
- mijozlar bankdan o’z muammolarini hal qilishni talab qiladilar – mijozlar banklardan o’z muammolariga samarali yechim topishlarini kutishadi;
- mijozlar bankning ularni eshitishini xohlashadi – mijozlar o’zlarining fikr-mulohazalarini uqishlari va ular ustida ishlashlari kerak;

12 <https://researchleap.com/wp-content/uploads/2015/04/6.-Effectiveness-of-Digital-Marketing-in-the-Challenging-Age-An-Empirical-Study1.pdf>

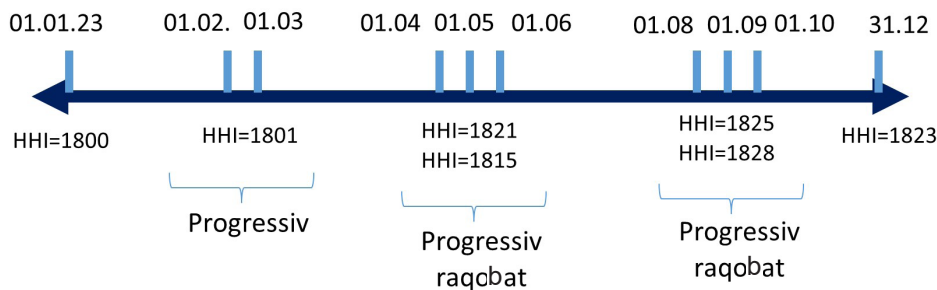
13 <https://garshadma.com/wp-content/uploads/2020/07/dave-cheffy-digital-marketing-strategy.pdf>

14 <https://www.marketing91.com/customer-expectations/>



- banklar faol bo'lishi kerak – mijozlar bank bilan muloqot qilishni yaxshi ko'radilar. Ular sizdan muloqot rejangizni yaxshilashingizni va ularga halol fikr bildirish imkoniyatini berishingizni kutishadi;
- mijozlar shaxsiy tajriba va kutilmagan hodisalarni yaxshi ko'radilar – banklar mijozlarga ular tasavvur qila olmaydigan va yoqtiradigan raqamli mahsulotlar hamda xizmatlarni taqdim etishga intilishi kerak;
- mijozlar har qanday xarajat bilan o'z vaqtlarini tejashni xohlashadi – mijozlar mahsulot qanchalik qimmatli bo'lishidan qat'i nazar, ularning tajribasi tez va samarali bo'lishini xohlashadi;
- mijozlar banklarga mantiqiy yechimlar berishlari kerak – mijozlar samarali yechimlar berilmaganidan boshqa banklarga ketib qolishadi. Ular bankning izchil bo'lishini va muammolari ustida ishlashlarini kutishadi.

Progressiv raqobatning boshqa turdagi raqobatdan farqli jihati shundaki, bundagi holatini aniqlash indeks-lari doimiy ravishda o'zgarib to'radi. Buni shu bilan baholash mumkinki, undagi ko'rsatkichlar kunlik, soatlik va daqiqalik holatlarda ham o'zgaradi. Shuning uchun bu "progressiv raqobat" deb ataladi. Bizga ma'lumki bozordagi raqobat konsentratsiyasini aniqlashtirishda HHI indeksidan foydalaniladi. Ushbu indeks qiymati prog-ressiv raqobatda kunlik tahlil qilish zaruratini keltirib chiqaradi. Respublikamiz tijorat banklarini 2022-yil kredit bozoridagi raqobat konsentratsiyasini aniqlashda HHI indeksini turlicha qiymatlarga ega ekanligi aniqlandi.



3-rasm: Respublikamiz tijorat banklarining kredit bozoridagi raqobat konsentratsiyasi¹⁵

Ushbu tahlil qilingan bozorda bir yil davomida uch marta progressiv raqobat yuzaga kelganini ko'rish mumkin. Bunda raqobat konsentratsiya qiymati keskin tebranishga ega bo'lgan. Yuqoridagi tahlillardan ko'rish mumkinki, bir yil davomida kredit bozorida "Progressiv raqobat" holati uch marta yuzaga kelgan, aynan mana shu kunlari kredit bozorida yangi bank mahsulotlarini taklif qilish orqali mijozlar oqimlarini bir bankdan bosh-qasiga o'tishi progressiv raqobatni yuzaga kelishiga sabab bo'lgan. Bunday holatda bozor ishtirokchilari kredit berish jarayonida onlayn xizmat ko'rsatish tizimlaridan kengroq foydalanish orqali mijozlarni jalb etish talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olingan tahlillarga asosan "Progressiv raqobat konsepsiyasi" ning muhim xususiyatlari sifatida quyidagi xuloslarga kelindi:

- tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirishda ularning raqamli texnologiyalariga e'tibor qaratish zarur;
- "progressiv raqobat konsepsiyasi" asosida respublikamiz bank tizimida raqobatni kuchaytirish orqali transformatsiya jarayonlarini tezlashtirish;
- banklararo bozorda raqobatni rivojlantirish orqali banklarni iqtisodiy ko'rsatkichlarini belgilangan me'yor-lardan ustuvorligini ta'minlash zarur;
- tijorat banklari fond bozorida faoliyatini rivojlantirishda qimmatli qog'ozlarning barcha turlaridan keng foydalanishni amalga oshirish;
- fond bozorida "banklar-raqobat-fond bozori-aksiya" to'g'ri ishlash mexanizmini ishlab chiqish va yo'lga qo'yish;

15 Muallif tomonidan tuzilgan.



- aksiyalarni bozordagi narxini minimal narxga nisbatan iqtisodiy ko'rsatkichlar orqali unga ta'sir qiluvchi boshqa omillarni tahlilini olib borish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi 2020-yil 12-maydagi PF–5992-sonli Farmoni. lex.uz/ru/docs/-4811025
2. <https://daryo.uz/k/2023/01/12/ozbekiston-fond-bozori-2022-yilni-iposiz-yakunladi-bozordagi-umumiy-vaziyat-qanday/?ysclid=ljwpueou7g596193558>
3. <https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/9234-2020-12-30-06-45-47?ysclid=ljxw-pimx34870380981>
4. https://forbes.kz/process/technologies/tsifrovizatsiya_soglyadkoy_1568631121?
5. <https://garshadma.com/wp-content/uploads/2020/07/dave-cheffy-digital-marketing-strategy.pdf>
6. <https://marklog.ru/obzor-novejshih-instrumentov-prodvizheniya-bankovskih-uslug-v-uslovijah-usileniya-vlijaniya-ci-frovizacii/>
7. <https://researchleap.com/wp-content/uploads/2015/04/6.Challenging-Age-An-Empirical-Study1.pdf>
8. <https://www.educba.com/content-marketing/?source=leftnav>
9. <https://www.educba.com/digital-marketing-manager/>
10. <https://www.marketing91.com/customer-expectations/>
11. <https://www.pwc.com/us/en/industries/banking-capital-markets/library/digital-banking-consumer-survey.html>
12. <https://www.uzse.uz/boards/410?locale=uz>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.